

UNIVERZITET U SARAJEVU

Ekonomski fakultet
u Sarajevu

„STRATEŠKO PREDUZETNIŠTVO I INOVATIVNOST“ - studijski program na master studiju -

Sarajevo, septembar 2014. godine

Naziv djela:
STRATEŠKO PREDUZETNIŠTVO I INOVATIVNOST
Studijski program na master studiju
(Master studij “+2” i “+1”)

Priredivač:
Ekonomski fakultet u Sarajevu

Izdavač:
Ekonomski fakultet u Sarajevu

Glavni i odgovorni urednik:
Prof. dr. Željko Šain

Urednici publikacije:

Recenzenti:

Lektor:

Godina izdavanja: 2014.

Tiraž: 350

Štampa:

Odgovorno lice štamparije:

CIP

PREDGOVOR

Cilj master studija pod nazivom "Strateško preduzetništvo i inovativnost" - "+2" i "+1" koji se izvodi na Ekonomskom fakultetu u Sarajevu (EFSA) je sticanje znanja vezanog za preduzetničke aspekte upravljanja kompanijama i drugim organizacijskim oblicima uz prepoznavanje neizostavne uloge preduzetništva i inovacija u unapređenju i održavanju ključnih kompetencija svake organizacije u funkciji poboljšanja njihovih poslovnih performansi i regionalne konkurentnosti.

Studij je namijenjen svima onima koji imaju interesa za sticanje znanja u okviru ove reinvenirane naučne oblasti, sa orijentacijom na praktično upravljanje biznisom na inovativan način, što ga čini korisnim za sve one koji žele da razvijaju i unapređuju vlastite biznise u funkciji unapređenja njihove konkurentnosti kako na domaćem, tako i na inozemnom tržištu.

Polaznici studija koji traje dvije godine/četiri semestra, i nosi 120 ECTS kredita, ili jednu godinu/dva semestra, i nosi 60 ECTS kredita, mogu biti kandidati koji su završili trogodišnji ili četverogodišnji univerzitetski studij i tokom studija ostvarili ekvivalent od 180 ECTS, odnosno 240 ECTS kredita. Nakon završetka master studija, studenti mogu nastaviti školovanje na doktorskom studiju prema Bolonjskom modelu visokog obrazovanja.

Trajanje studija je dvije godine (120 ECTS), sa završnim radom/master tezom. Nastavni plan studija se sastoji od 11 obaveznih predmeta (prvi, drugi i treći semestar), 2 izborna predmeta i 1 predmeta profesionalne prakse–Projekat (četvrti semestar). Svaki predmet ima 30 časova nastave i nosi 6 ECTS kredita (obavezni i izborni), odnosno 12 ECTS kredita (Projekat). Završni rad/master teza se radi nakon položenih ispita tj. tokom četvrtog semestra studija i nosi 30 ECTS kredita.

Trajanje studija je jedna godina (60 ECTS), sa završnim radom/master tezom. Nastavni plan studija se sastoji od 7 obaveznih predmeta sa po 30 časova nastave, od kojih svaki nosi 6 ECTS kredita, u ukupnom zbiru od 42 ECTS kredita. Završni rad/master teza se radi nakon položenih ispita tj. tokom drugog semestra studija i nosi 18 ECTS kredita.

Nastavu realiziraju nastavnici sa Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu i Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Zagrebu (Republika Hrvatska). Nastava se odvija u Sarajevu.

Uvjereni smo da će ovaj studij koji se realizuje na Ekonomskom fakultetu u Sarajevu kao jedini studij ove vrste u Bosni i Hercegovini i široj regiji, omogućiti polaznicima sticanje novih znanja i vještina u oblasti strateškog preduzetništva i inovativnog biznis modeliranja i stvoriti preduvjete za opstanak, rast i razvoj njihovih biznisa što će u krajnjoj liniji imati pozitivne reperkusije na konkurentnost ekonomije kao cjeline.

S poštovanjem,

Dekan

Prof. dr. Željko Šain

2. STUDIJSKI PROGRAM I SILABUSI PREDMETA

2.1. Filozofija programa

AKADEMSKI/STRUČNI PROGRAM: *Strateško preduzetništvo i inovativnost (skraćenica – kod: SPI)*

Program master studija Strateško preduzetništvo i inovativnost namijenjen je fakultetski obrazovanim osobama sa završenim trogodišnjim ili četverogodišnjim dodiplomskim studijem (u zavisnosti od toga da li se upisuju na studijski program "+2" ili "+1"), koje su već uspostavile ili su zainteresovane za uspostavljanje vlastitog biznisa ili žele usvojiti specifična znanja, vještine i kompetencije, tako da institucijama kojima upravljaju ili unutar kojih su zaposlene involviraju principe preduzetništva i inovativnosti sa ciljem unapređenja ključnih kompetencija kao platforme za stvaranje i održavanje dugoročnih konkurentskih prednosti njihovih biznisa ili drugih tipova organizacija. Program je koncipiran tako da pruža univerzalnu osnovu za angažman na veoma širokom spektru poslova uključujući i rad u međunarodnim organizacijama, stranim kompanijama i ostalim organizacijama i agencijama, daje dovoljno znanja, kompetencija, vještina i sposobnosti iz ove, za praksu i teoriju dinamične i veoma aplikativne discipline. U tom smislu je i koncipiran sa namjerom da osposobi kandidate za znanja i vještine usmjerene na razvoj i primjenu individualnog, porodičnog, grupnog, korporacijskog, ženskog, socijalnog i akademskog preduzetništva u funkciji stimulisanja razvoja biznisa, regionalnog i međunarodnog umrežavanja u cilju stvaranja, prepoznavanja i iskorištavanja različitih poslovnih prilika.

Preduzetništvo, odnosno poduzetništvo, kao poslovna filozofija, predstavlja način razmišljanja, rezonovanja i realizacije poslovnih aktivnosti, koje su generirane idejama i prilikama kroz aplikativni pristup i balansirano kombiniranje resursa u projektiranom poslovnom kontekstu. Rezultati procesa preduzetništva su različiti proizvodi, usluge i ideje koje su determinirane kreativnošću, povećanjem vrijednosti, realizacijom procesa obnavljanja vrijednosti, i to ne samo za vlasnike, nego i za sve sudionike u procesu preduzetništva i sve druge interesne grupe unutar jedne nacionalne ekonomije. U samom srcu procesa preduzetništva je inovativnost i kreativnost, odnosno sposobnost prepoznavanja poslovnih šansi i doseganja istih na kvalitativno drugačiji način, što je praćeno htijenjem i inicijativom preduzetnika za iskorištavanjem ukazanih ili pak kreiranih poslovnih prilika. Preduzetnik je ključni akter samog procesa preduzetništva, odnosno osnovni nosilac poslovnih, ekonomskih, socijalnih i političkih promjena unutar jednog društveno-ekonomskog sistema. Tipično, preduzetnička filozofija u vezi je sa genijalnom strategijom koja se provodi unutar realno projektirane poslovne situacije, kroz proces strateškog preduzetništva kao fenomena koji egzistira unutar fundamentalne definicije ekonomije kao nauke zasnovane na principima teorije oskudnosti.

Pojam preduzetništvo se svakodnevno koristi u teoriji i praksi, dok je preduzetništvo kao način razmišljanja i ponašanja praktički staro koliko i ljudsko društvo. Često se pogrešno misli da je preduzetništvo isključivo ekonomski fenomen. Potrebno je znati da je preduzetništvo kao poslovna filozofija u vezi sa svim aspektima ljudskog ponašanja i djelovanja, bez obzira na bazični tip organizacije i vlasništvo nad istom. O tome svjedoči i činjenica da je preduzetništvo sposobnost pokretanja neke aktivnosti u svrhu postizanja određenog cilja bez obzira na rizik i neizvjesnost koji se javljaju kao prateći atributi preduzetničkog poduhvata. Naravno, u savremenim uvjetima se govori o preuzimanju kontroliranog rizika u smislu preventivnog, a ne represivnog djelovanja preduzetnika.

Master program

Naziv programa i zvanje	Strateško preduzetništvo i inovativnost, magistar menadžmenta (MA)
Oblast	Menadžment
Način studija	Redovan, puni fond sati
Trajanje programa	2 godine (MA+2) i 1 godina (MA+1)
Priznat od	Univerzitet u Sarajevu

2.2. Ciljevi programa

Ciljevi ovog programa su proistekli iz želje Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu da potencijalnim kandidatima, menadžerima, biznismenima, kao i članovima šire društvene, poslovne i akademske zajednice, ponude jedan cjelovit sadržaj koji će ih kroz razumijevanje značenja, značaja i aplikacije strateškog procesa preduzetništva, te usvajanja karakteristika, načina promišljanja i ponašanja preduzetnika kao ključnih aktera navedenih procesa, dodatno osposobiti da uspješno vode različite biznise, kompanije, agencije, univerzitete, fakultete, zavode, ustanove i druge tipove organizacija. Sadržaj ovog programa je fokusiran na cjelovito sagledavanje biznisa kroz širi set preduzetničkih i menadžerskih alata i koncepata koji su kompatibilno povezani i međusobno se nadopunjuju u smislu sagledavanja preduzetničke filozofije i fenomena preduzetništva kroz prizmu postindustrijskog društva u kojem danas živimo i radimo.

U širem kontekstu ciljevi navedenog programa ulaze i u područje razvoja preduzetničke kulture bosanskohercegovačkog društva kroz prezentiranje spektra pozitivnih reperkusija za nacionalnu ekonomiju u smislu rasta njene kompetitivnosti i standarda građana i njihovog statusa u regionalnoj i globalnoj razdiobi znanja, kompetencija i vještina i općenito rezultata njihovog rada. Širenje preduzetničke kulture unutar bosanskohercegovačkog društva zasnovane na principima preduzetničkog promišljanja, zasnovanog na kreativnosti i inovacijama, i principima preduzetničkog ponašanja, zasnovanog na visokim etičkim standardima, visokom stepenu posvećenosti, kontinuiranom učenju i promptnoj aplikaciji naučenog u praksi, će osigurati viši stepen preduzetničkih poduhvata unutar bosanskohercegovačke ekonomije i viši stepen demokratizacije bosanskohercegovačkog društva što predstavlja platformu za prepoznavanje Bosne i Hercegovine kao partnera koji može participirati unutar različitih supranacionalnih ekonomskih i društveno političkih sistema.

S obzirom da preduzetništvo, u kontekstu društvenih odnosa i poslovnih interesa, dobija sve veći značaj tako da se danas, pored individualnog i intrapreduzetništva, već govori o specifičnom pojavnom obliku preduzetništva zvanog socijalno i akademsko preduzetništvo, što automatski podrazumijeva i društvenu odgovornost preduzetništvo predstavlja preduvjet bez kojeg ne može biti kvalitetnog poslovnog, ekonomskog i društveno političkog progressa. Upravo se ovakva filozofija preduzetništva nastoji involvirati kroz koncepte koji nose naziv privatno-javno partnerstvo koje se zasniva na pokretanju preduzetničkih projekata koji uključuju angažman kako privatnog, tako i državnog kapitala. Sa aspekta pojedinca, potrebno je promovirati i približiti različitim osobama koncept preduzetništva, ističući njegove pozitivne karakteristike kako bi se pojedinci potaknuli na pokretanje preduzetničkih aktivnosti u domenu svog djelovanja. Sa aspekta organizacije, sistemski uređena i kontrolirana infrastrukturna podrška predstavlja preduvjet za konverziju preduzetničkih

poduhvata u zdrava i održiva preduzeća. Sa aspekta društva u cjelini, preduzetnička aktivnost u velikoj mjeri zavisi i od kreiranja pozitivnog stava javnog mnijenja prema preduzetnicima. Bitno je da društvo ima pozitivan otklon prema preduzetničkom djelovanju, a ne pasivan ili čak negativistički postavljen, što može biti pogubno, te u konačnici dovesti do negativnih tranzicijskih efekata u smislu da najkreativniji umovi napuste takve uvjete i svoje ideje odnesu negdje drugo razvijajući druga društva i druge ekonomije.

Način ponašanja top-menadžmenta i zaposlenika u kontekstu principa preduzetništva, a ne veličina ili vlasništvo, identificira preduzetničke kompanije, odnosno preduzetnički orijentirane organizacije i stavlja ih u bolji konkurentski položaj u odnosu na one koje ne inkorporiraju vrijednosti zasnovane na filozofiji strateškog preduzetništva i inovativnosti. Nadalje, u velikim organizacijama koje imaju kvalitetan menadžment postoji stalni rast interesa za preduzetništvo i jasna podrška preduzetničkim nastojanjima, projektima i inicijativama jer bez istih nema korporativnog razvoja. Jasno je da i velike kompanije, koje su u početku nastale kroz određenu preduzetničku matricu, podržavaju preduzetničko ponašanje bez obzira što iste imaju desetine hiljada zaposlenika. Sve navedeno ukazuje na činjenicu da se preduzetništvo treba tretirati kao univerzalan strateški koncept, odnosno bazična paradigma za razvoj i upravljanje poduhvatima i promjenama u svim tipovima organizacija, kako onih koje tek nastaju tako i onih koje traju stotinama godina.

2.3. Ciljevi učenja i obrazovni ciljevi

Po završetku programa studija, studenti će:

- ovladati osnovnim kategorijalno-pojmovnim aparatom vezanim za strateško preduzetništvo, biznis modeliranje i biznis inovacije;
- razumjeti specifičnu prirodu preduzetničke filozofije, preduzetničkog načina promišljanja i preduzetničkog načina ponašanja;
- biti osposobljeni za učestvovanje u profesionalnom obavljanju upravljačkih i razvojnih projekata i poslova u oblastima koje podrazumijevaju najširi set različitih aktivnosti;
- upoznati se sa teorijskim i praktičnim aspektima preduzetništva u okviru postindustrijskog društva u kojem danas živimo;
- razumjeti kompleksnost i dinamičnost savremenih poslovnih odnosa, njihovog uspostavljanja i iskorištavanja poslovnih prilika;
- identifikovati ulogu glavnih interesnih skupina kod vođenja različitih vrsta organizacija njihovog uticaja i moći i pozicije kompanije u odnosu na iste;
- razumjeti varijable koje determiniraju konkurentnost, različite nivoe konkurentnosti i njihove međuodnose i biti osposobljeni za definisanje strategija za poboljšanje konkurentnosti kompanija, a time i regionalnih i nacionalnih ekonomija;
- razumjeti ulogu institucija u savremenoj ekonomiji, procese promjena institucija, efekte, implementaciju, direktne i indirektne uticaje institucija na preduzetničke aktivnosti i ekonomiju i njihov uticaj na smanjenje stope nezaposlenosti;
- razumjeti u usvojiti praktične vještine i alate vezane za vođenje pregovora i različitih sastanaka na efektivan i efikasan način kroz fleksibilne radne okvire i timski rad;
- upoznati se sa teorijskim i praktičnim aspektima promocije preduzetničkih ideja bilo da se radi o start up preduzetništvu, korporativnom preduzetništvu ili socijenom preduzetništvu i njihovoj aplikaciji u praksi;
- razumjeti ulogu uspostavljanja metrike, odnosno sistema indikatora za praćenje svakog poslovnog poduhvata, posla ili projekta kako kroz platformu kreiranja potpuno novih biznisa, tako i kroz platformu intrapreduzetničkih aktivnosti;

- ovladati ključnim vještinama vezanim za analizu poslovnih i finansijskih izvještaja kroz multiperspektivnu optiku neophodnu za optimiziranje poslovnih odluka unutar postindustrijskog društva;
- razumjeti osnovnu logiku organizacijskog dizajniranja, upravljanja ljudskim resursima, stilova vođenja, kao i principe implementacije i kontrole upravljačkih i poslovnih procesa;

Posebni ciljevi programa su usmjereni na osposobljavanje za:

- podsticanje polaznika programa na kreativan i proaktivan pristup u definiranju poslovnih ideja kako u velikim tako i u malim kompanijama i drugim tipovima organizacije;
- obuka kandidata vezana za kreiranje kvalitetnih poslovnih planova uz neodvojivu komponentu njihove implementacije u poslovnoj praksi;
- stvaranje pretpostavki da polaznici navedenog programa samostalno brže i efektivnije uče i primjenjuju znanja kroz ovladavanje novim tehnikama upravljanja znanjem, učenja i pamćenja;
- usvajanje, razmjenu i primjenu širokog spektra stečenih znanja u funkciji poboljšanja individualnih performansi polaznika ili/i ekonomskih performansi kompanija;
- usvajanje principa upravljanja inovacijama, upravljanja vremenom, upravljanja stresom i principe kreativnog razmišljanja i odlučivanja kroz aplikaciju modernih koncepata upravljanja i rukovođenja;
- sticanje preduvjeta za dalji samostalan profesionalni razvoj kroz razumijevanje principa upravljanja individualnom karijerom;
- unapređenje znanja iz oblasti naprednog marketing menadžmenta, naprednog finansijskog menadžmenta, operacionog i kriznog menadžmenta;
- unapređenje razumijevanja međunarodne i domaće preduzetničke infrastrukture i njenog iskorištavanja za razvoj različitih vrsta biznisa.

2.4. Rezultati studijskog programa

Misija programa je jačanje osposobljenosti kandidata za postizanje boljih individualnih i organizacijskih performansi, a mjera uspješnosti realizovanog programa biće viši stepen zapošljivosti kandidata, unapređenje poslovanja kompanija unutar kojih rade i u konačnici unapređenje agregatnih pokazatelja kvaliteta nacionalne ekonomije u srednjem roku.

Program realiziraju referentni predavači iz zemlje i inostranstva, relevantni poznavaoци složene materije koja se odnosi na suštinu strateškog preduzetništva i poslovnog modeliranja, te istaknuti poslovni ljudi iz realnog biznisa kao gosti predavači. Nakon okončanja realizacije nastavnog programa kandidati-polaznici će biti osposobljeni da samostalno djeluju kao generatori razvoja novih biznisa, poslovnih projekata i socijalnih inicijativa unutar poslovnog sektora, različitih asocijacija poslovnog sektora, regionalnim i poslovnim preduzetničkim mrežama, unapređenju performansi u javnom sektoru i međunarodnim organizacijama i institucijama.

Doprinos ovog programa ogleda se u činjenici da isti opservira moderne konceptualne forme procesa preduzetništva u smislu elaboracije i značaja istih za razvoj svakog pojedinca, kompanije i društva u cjelini. Osnovna namjera kreatora programa jeste da se shvati logika procesa preduzetništva, ističući imperativ primjene principa preduzetništva i preduzetničke filozofije na sve oblike organiziranja, bilo da se radi o vladinim ili nevladinim organizacijama, profitnim ili neprofitnim organizacijama, malim ili velikim organizacijama, kao i domaćim ili multinacionalnim organizacijama.

Konačno, od iznimne važnosti je osigurati prihvatanje činjenice da će u budućnosti najbolji naučnici, akademici, menadžeri ili diplomate biti osobe vođene preduzetničkom filozofijom u svom sistemu

vrijednosti i načinu ponašanja, što ukazuje na činjenicu da strateško preduzetništvo predstavlja konceptualnu paradigmu budućnosti, kako naše zemlje tako i svijeta u cjelini.

2.5. Način izvođenja programa

Nastava na programu se izvodi kroz: predavanja, vježbe, radionice, seminare, nezavisne studije, web bazirane metode, materijale i iskustva iz prakse.

Predavanja:

Realizirat će se na način da predavač pruža teorijsku osnovu za daljnji samostalan rad, učenje i aplikaciju stečenih znanja, vještina i kompetencija. Predavači osiguravaju osnovne materijale koji su osnova za izučavanje elemenata programa.

Interaktivno učenje:

Interaktivno učenje se odvija u grupama, a kroz komunikaciju sa predavačem; studenti su u prilici pokazati vlastita znanja, pokrenuti diskusije na određene teme, postaviti pitanja i iskazati svoja znanja na različite načine putem eseja, kvizova, studija slučajeva i sl. Od studenata se očekuje da u potpunosti učestvuju i povremeno vode diskusije, prezentiraju rezultate svojih istraživanja, studije slučajeva ili detaljnije obrađene teme iz pojedinih oblasti nastavnog programa.

Samostalno učenje:

Uključuje direktna čitanja iz udžbenika, istraživačkih monografija, časopisa, zvaničnih publikacija, medija i drugih relevantnih izvora.

Web bazirano učenje:

Zasniva se na korištenju EFSA *CourseWare* menadžerskog sistema *Moodle*. Studenti EFSA imaju mogućnosti *on-line* pristupa širokom spektru izvora i istraživačkih alata, a ovaj sistem služi i kao platforma za diskusije, kvizove i blogove. Također, studenti EFSA mogu koristiti i materijale pohranjene u elektronskoj biblioteci.

Osim formalnih, prethodno navedenih aktivnosti, studenti također imaju mogućnost razgovarati o sadržaju dijela predmeta koji za njih predstavlja poteškoću kroz konsultacije sa predmetnim nastavnikom/nastavnicima jednom sedmično, u tačno određenim terminima. Navedene metode učenja i podučavanja studentima omogućavaju da dostignu rezultate učenja ovog programa na različite načine. Predavanja i samostalno učenje omogućavaju studentima da steknu sistematsko razumijevanje strateškog preduzetništva i biznis modeliranja i konceptata njihovog apliciranja u funkciji poboljšanja poslovnih performansi i individualne i organizacijske konkurentnosti. Interaktivno učenje i web bazirano učenje omogućavaju studentima da postavljaju pitanja, predlažu odgovore i razmjenjuju vlastita saznanja i ideje u vezi određenih područja, koristeći adekvatan medij komunikacije. Ujedno ohrabruju studente u učenju i razjašnjavanju eventualnih nejasnoća u oblastima koje su vezane za biznis modeliranje i strateško preduzetništvo.

2.6. Nastavno osoblje na studijskom programu:

Stalno nastavno osoblje uključeno u izvođenje programa sastoji se od:

AKADEMSKA TITULA	PREDAVAČI		UKUPNO
	<i>Full time</i>	<i>Part time</i>	
Redovni profesor	4	2	6
Vanredni profesor	2	1	3
Docent	5	2	7
			16

Profesori koji učestvuju u izvođenju nastave su istaknuti istraživači koji imaju bogato praktično iskustvo. Brojni radovi nastavnog osoblja su objavljeni u knjigama, istraživačkim monografijama i vodećim međunarodnim časopisima. Nastavno osoblje zaduženo za ovaj program ima bogato iskustvo u podučavanju na I, II i III ciklusu studija na univerzitetima u Bosni i Hercegovini, Republici Hrvatskoj i šire.

2.7. Struktura studijskog programa

Studijski program "+2" obuhvata 13 predmeta raspoređenih u dvije studijske godine sa 11 obaveznih i 2 izborna predmeta, sa izradom jednog projekta i master teze, vrednovanih sa ukupno 120 ECTS bodova.

Semestar	Kalendar	Predmeti	Broj predmeta	ECTS bodovi
I semestar	oktobar – januar	obavezni	5	30
II semestar	mart – juni	obavezni; izborni	5	30
III semestar	oktobar – januar	obavezni; projekat	3+projekat	30
IV semestar	mart – juni	master teza	-	30
UKUPNO ECTS				120

Studijski program "+1" obuhvata 7 obaveznih predmeta raspoređenih u dva semestra, sa izradom master teze, vrednovanih sa ukupno 60 ECTS bodova.

Semestar	Kalendar	Predmeti	Broj predmeta	ECTS bodovi
I semestar	oktobar – januar	obavezni	5	30
II semestar	mart – juni	obavezni	2	12
II semestar	juni -	master teza	-	18
UKUPNO ECTS				60

Maksimalan broj polaznika na svakom od ova dva programa godišnje je 25 studenata. Po zatvaranju konkursa za prijem na studij, i nakon uplate školarine za prvi semestar, studenti koji su zadovoljili uslove mogu početi pohađati nastavu i otpočeti individualnu komunikaciju sa predavačima na teme strateškog preduzetništva i biznis modeliranja.

Po završetku studija studenti stižu pravo na izdavanje diplome o završetku II ciklusa studija (master studij) i zvanje magistra menadžmenta, smjer Strateško preduzetništvo i inovativnost.

Završni rad / master teza

Za izradu master teze važe slijedeća pravila donesena u skladu sa Pravilima Univerziteta u Sarajevu(UNSA):

Koncept sadržaja završnog rada (master teze) na EFSA, baziran je na odredbama Zakona o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo, Statuta UNSA i Pravila UNSA za drugi ciklus obrazovanja, te na osnovama vodiča koji primjenjuje Rotterdam School of Management, jedna od vodećih škola u Evropi (www.rsm.nl). Zakonom o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo i Pravilima za II ciklus studija UNSA (članovi 22-38) predviđen je završni rad/master teza u okviru II ciklusa studija. Prema odredbama Pravila UNSA (član 25) "završni rad je samostalan rad u kojem student obrađuje odabranu temu primjenom naučnih i stručnih metoda, te dokazuje da je savladao nastavni plan i program studija, stekao potrebno znanje, kompetencije i vještine i osposobio se za njihovu primjenu...". Pored zahtjeva iz stava 1 ovog člana, student u završnom radu treba da pruži dokaze da uspješno koristi metode u stručnom ili naučnom, odnosno umjetničkom radu, u izlaganju rezultata istraživanja, kao i da je osposobljen da izvodi zaključke na osnovu tako realizovanih istraživačkih zadataka. Rezultati izneseni u završnom radu treba da predstavljaju doprinos: • sistematizaciji naučnih ili stručnih i postojećih rješenja za određenu oblast; • rješavanju aktuelnog naučnog ili stručnog zadatka koji je postavljen kao cilj rada; • primjeni postojećih naučnih ili stručnih dostignuća u rješavanju kompleksnog stručnog zadatka ili poslovnog problema." Naglasak je na rješavanju problema iz poslovne prakse uz primjenu naučnih metoda. Izrada završnog rada/master teze sastoji se od: a) izrade prijedloga završnog rada/master teze (*master thesis proposal*) b) izrade završnog rada/master teze, i c) odbrane završnog rada/master teze.

Prijedlog teme završnog rada / master teze

Student piše prijedlog teme završnog rada, koji treba sadržavati sljedeće dijelove: područje istraživanja (*problem domain*); istraživačko pitanje (*research question*) – problem istraživanja; cilj istraživanja; planirani doprinos teze teoriji i praksi ekonomije ili biznisa; istraživačka metoda/metodologija koja će se koristiti; obrazloženje zašto je planirano istraživanje bitno i za koga; tip istraživanja (konceptualno rješenje, analiza literature i ranijih istraživanja, analiza slučaja iz prakse itd.); terminski plan istraživanja; okvirni spisak literature.

Procedure prijave završnog rada

- Nakon položenih svih ispita predviđenih nastavnim planom i programom kandidat podnosi Prijavu teme završnog rada u tri primjerka (+elektronska forma), putem Protokola EFSA, Službi za rad sa studentima i planiranje nastave.
- Prijava mora biti potpisana od strane mentora i kandidata.
- Matična katedra EFSA razmatra prijavu i daje saglasnost za imenovanje mentora.
- Nastavno-naučno vijeće EFSA razmatra (usvaja) prijavu i imenuje mentora.
- Kandidat dostavlja putem protokola četiri primjerka završenog završnog rada (mekani povez).
- Matična katedra predlaže Nastavno-naučnom vijeću EFSA komisiju za ocjenu i odbranu završnog rada.

- Matična katedra razmatra izvještaj Komisije i upućuje Nastavno-naučnom vijeću EFSA u daljnju proceduru.
- Nastavno-naučno vijeće EFSA usvaja izvještaj Komisije, te ovlašćuje predsjednika Komisije da zakaže javnu odbranu.
- Kandidat putem protokola dostavlja Službi za rad sa studentima i planiranje nastave pet odštampanih i tvrdo uvezanih primjeraka završnog rada (+CD sa radom u elektronskoj formi).
- Javna odbrana se zakazuje i objavljuje na web stranici EFSA minimum 7 dana prije zakazanog datuma odbrane završnog rada.

Unutar pravila definirani su također: struktura završnog rada, obim rada, tehnička obrada rada, prezentacija i usmena odbrana master teze.

Obaveza prisustvovanja

Učešće kandidata na nastavi je obavezno. Dozvoljeni izostanak sa nastave je najviše 25% ukupnog broja časova. U slučaju prekoračenja datog procenta rukovodilac studijskog programa obavještava Nastavno-naučno vijeće EFSA. Ukoliko postoji opravdan razlog (bolest, liječenje itd.), kandidat se upućuje na komisijski ispit; u protivnom, kandidat mora ponovno slušati propuštena predavanja u toku naredne akademske godine.

Pravila ispitivanja i dodjeljivanja ocjena

Ispitivači na ispitima su predavači koji su držali predavanja i izvodili nastavu. Postupak ispitivanja definiran je unutar silabusa – obično ECTS kataloga - koji se daje studentima prije početka nastave i koji se takođe postavlja na *courseware*. Ukoliko kandidat ne pristupi ispitu iz opravdanog razloga, predmetni ispit se u najkraćem terminu individualno nadoknađuje. U protivnom, kandidat gubi ispitni termin.

Odbrana završnog rada/master teze

Završni rad/master teza brani se javno pred komisijom koju imenuje Nastavno-naučno vijeće EFSA na prijedlog matične katedre. Da bi kandidat pristupio odbrani master teze mora ispuniti obaveze predviđene curriculumom (položeni ispiti, seminarski radovi, i sl.), te izmiriti obaveze plaćanja školarine studija. Ispitna komisija se sastoji od neparnog broja članova, obično tri člana, koja čine predsjednik Komisije, mentor i akademski rukovodilac programa/zamjenik.

Oblici ocjenjivanja

Oblici ocjenjivanja regulirani su Pravilima studiranja za I i II ciklus studija Univerziteta u Sarajevu (www.unsa.ba).

2.8. Procjena programa

Ocjene se dodjeljuju za zbirnu procjenu (*summative*) – procjenu da li je student postigao zadovoljavajuće rezultate učenja na predmetu.

Studenti takođe procjenjuju vlastiti uspjeh i napredak – formativna procjena (*formative*), kako bi im se omogućilo da prate lični progres i pomognu nastavnicima u identifikiranju posebnih ciljeva učenja.

Formativna procjena nije izražena brojčanom ocjenom. Formativna procjena je koncentrisana na I godinu studijskog programa, kada se studenti testiraju i dobijaju dodatne povratne informacije o kvalitetu njihovog akademskog postignuća i razvoju znanja i razumijevanja sadržaja predmeta.

Povratne informacije, uključujući usmjeravanje kako poboljšati kvalitet rada, se također dobijaju uz sve zbirne procjene, a kroz neformalne načine kao što su predavanja, vježbe, radionice, seminarski radovi, diskusije i sl.

Kako se program procjenjuje

Primjer procjene kojisluzi za testiranje studentskih postignuća u rezultatima učenja MA programa, dat je u nastavku.

- Nenajavljeni ispiti u različitim oblicima („otvorena i zatvorena knjiga“) testiraju znanje studenata, kao i njihove sposobnosti da primjene ta znanja sa razumijevanjem. Ispiti se sastoje od eseja, kratkih odgovora i/ili pitanja sa višestrukim odgovorima.
- Eseji, uključujući eseje koji su bazirani na materijalima studija slučaja, također predstavljaju testiranje kvaliteta znanja i aplikativnosti. Dodatno, eseji omogućavaju studentima da pokažu sposobnost provođenja bibliografskih istraživanja i pisanja radova uz primjenu određenog sistema referenciranja.
- Testovi, koji se rade u učionici ili *on-line* preko *Coursware „Moodle“*, procjenjuju znanje studenata i njihovu sposobnost apliciranja istog na strukturiran i fokusiran način.
- Pregledi školskih radova i materijala testiraju sposobnost studenta da identificiraju i sažmu ključne tačke određenih materijala ili studija slučaja, te evaluiraju njihov kvalitet.

2.9. Upis kandidata i zahtjev za prijem na studijski program

Uvjeti za upis

Aplikacije se podnose putem Protokola EFSA uz prateću originalnu dokumentaciju (originalna diploma o završenom I ciklusu studija ili, ukoliko je I ciklus završen izvan BiH, originalno rješenje o izvršenoj nostrifikaciji od strane odgovarajuće institucije - EFSA, UNSA, Federalno Ministarstvo za nauku i obrazovanje i sl., rodni list, uvjerenje o državljanstvu, potvrda o mjestu boravka, potvrda o radnom iskustvu, Curriculum Vitae – CV).

Minimalni zahtjev za upis na master studij je završen I ciklus studija odnosno posjedovanje 180 odnosno 240 ECTS bodova sa I ciklusa studija, ovisno da li je kandidat završio trogodišnji ili četvorogodišnji dodiplomski studij. Također, potrebno je da kandidat posjeduje znanje engleskog jezika i rada na računarima (MS Office). Radno iskustvo je poželjno, ali nije obavezno.

Izbor kandidata vrši komisija za izbor imenovana od strane Nastavno-naučnog vijeća EFSA, u skladu sa konkursnim kriterijima. Nakon odabira i prijema kandidata (koji se odvija minimalno mjesec dana prije početka studijskog programa) primljeni kandidati dostavljaju upisni materijal. (Vidjeti Pravila studiranja za master studij www.unsa.ba)

2.10. Podrška studijskom programu

Podrška studentima je osigurana kroz Bibliotečko-informacioni centar (BIC), Službu za rad sa studentima i planiranje nastave, Centar za preduzetništvo i upravljanje znanjem i Centar za razvoj karijere studenata. Osoblje koje učestvuje u izvođenju nastave je dostupno studentima za vrijeme trajanja programa, kao i u terminima zakazanim za konsultacije, lično ili *on-line*.

Resursi učenja:

- prostor 11.000 m² na četiri lokacije
- broj amfiteatara: 3
- broj učionica: 18
- broj kompjuterskih sala: 6 sa ukupno 120 računara
- ukupan broj računara: 350
- broj studomata: 10
- internet konekcija: 2 Mbps

3. Nastavni planovi studijskih programa

3.1. Struktura studijskog programa Strateško preduzetništvo i inovativnost "+2"

SEMESTAR	ŠIFRA	PREDMET	SATI	ECTS
I		Strateško preduzetništvo	30	6
I		Business Innovation Management/Menadžment poslovnih inovacija	30	6
I		Profesionalno upravljanje projektima	30	6
I		Upravljanje kvalitetom	30	6
I		Krizni menadžment i konsolidacija kompanije	30	6
II		Savremeni koncepti menadžmenta	30	6
II		Operacioni menadžment	30	6
II		Primjenjeno poslovno pravo	30	6
II		Izborni predmeti (bira se jedan predmet) • Dizajn organizacije • Savremeni marketing menadžment • Poslovno komuniciranje i pregovaranje • Biznis plan • Informacione tehnologije i kontrola	30	6
II		Izborni predmeti (bira se jedan predmet) • Analiza finansijskih izvještaja • Menadžerski alati za donošenje odluka • Radnopravni odnosi • Poslovni konzalting • Upravljanje promjenama	30	6
III		Razvoj menadžerskih/preduzetničkih sposobnosti	30	6
III		Sociologija preduzetništva i biznisa	30	6
III		Metodologija naučno istraživačkog rada	30	6
III		Projekat	60	12
UKUPNO			450	90
IV		Master teza	300	30
UKUPNO			750	120

Napomene:

1. Biznis plan predstavlja praktičnu izradu poslovnog plana, prema tačno definiranoj metodologiji, na određenom primjeru od strane studenata/timova studenata, uz mentorstvo predmetnog nastavnika.
2. Ukoliko se pokaže interes, studenti kao izborne predmete, mogu birati i ostale predmete koji se izvode u okviru različitih samostalnih i partnerskih programa EFSA.
3. Projekat predstavlja praktičnu izradu projektnog plana, prema tačno definiranoj metodologiji, na određenom primjeru od strane studenata/timova studenata, uz mentorstvo predmetnog nastavnika.

3.2. Silabusi predmeta na studijskom programu *Strateško preduzetništvo i inovativnost "+2"*

Šifra predmeta:	Naziv predmeta:		
Nivo: MA studij	Godina:	Semestar:	Broj ECTS kredita:
Status: O/I	Nastavnik:		Ukupan broj sati:
Cilj predmeta:			
Sadržaj (nastavne jedinice):			
Rezultati učenja:			
Nastavne metode:			
Metode ocjenjivanja:			
Literatura:			

3.3. Struktura studijskog programa *Strateško preduzetništvo i inovativnost "+1"*

SEMESTAR	ŠIFRA	PREDMET	SATI	ECTS
I		Strateško preduzetništvo	30	6
I		Business Innovation Management/Menadžment poslovnih inovacija	30	6
I		Profesionalno upravljanje projektima	30	6
I		Savremeni koncepti menadžmenta	30	6
I		Krizni menadžment i konsolidacija kompanije	30	6
II		Operacioni menadžment	30	6
II		Biznis plan	30	6
II		Master teza	180	18
UKUPNO			390	60

Napomene:

1. Biznis plan predstavlja praktičnu izradu poslovnog plana, prema tačno definiranoj metodologiji, na određenom primjeru od strane studenata/timova studenata, uz mentorstvo predmetnog nastavnika.
2. Ukoliko se pokaže interes, studenti kao izborne predmete, mogu birati i ostale predmete koji se izvode u okviru različitih samostalnih i partnerskih programa EFSA.
3. Projekat predstavlja praktičnu izradu projektnog plana, prema tačno definiranoj metodologiji, na određenom primjeru od strane studenata/timova studenata, uz mentorstvo predmetnog nastavnika.

3.4. Silabusi predmeta na studijskom programu Strateško preduzetništvo i inovativnost "+1"

Šifra predmeta:	Naziv predmeta:		
Nivo: MA studij	Godina:	Semestar:	Broj ECTS kredita:
Status: O/I	Nastavnik:		Ukupan broj sati:
Cilj predmeta:			
Sadržaj (nastavne jedinice):			
Rezultati učenja:			
Nastavne metode:			
Metode ocjenjivanja:			
Literatura:			

